

Antitézisek

VISSZHANG - LXVI. évfolyam, 2. szám, 2022. január 14.

Demokrácia, haladás, humanizmus, felvilágosodás, racionalizmus, emberi jogok, elektromosság, iniciativa, mobilitás, társadalmi béke. Ez az első tíz dolog, amely a modern társadalom fejlődésének emlegetésekor hirtelen eszembe jut. Az, hogy kapitalizmus, még véletlenül sem, és azt sem tudom, miért írja Béndek Péter, hogy ez lenne a kulcsszó (*Prokapitalista tézisek*, *ÉS*, 2021/49., dec. 10.). Voltaképpen az egész dolgozat ilyen alaptalan állításokon nyugszik, logikus érvelést, bizonyítást, racionális hozzáállást ne is keressünk. Nem tudományos. Lehet, nem is szándékozik az lenni, inkább provokáló írásnak. Hát annak jó. A szerző felteszi például a kérdést, mi a tőke, és arra a megállapításra jut, hogy „*elsődlegesen semmi más, mint alapvető emberi ösztön*”. Cáfolni nem lehet, mert nem sorakoztat érveket, amelyeket kétségbe lehetne vonni (nem bajlódik Marx néhány kötetének cáfolatával), de azért megkérdezem, hogy ha semmi más, akkor csak elsődlegesen, vagy másodlagosan is? Mert ha másodlagosan más, akkor az nem semmi. Aztán azt is megtudjuk Béndektől, hogy ezt a tőkét mozgatható és produktív közvetítőanyaggá konvertálják, úgy, hogy tér- és időbeli koordinációra alkalmas legyen, mert ezt követeli az önfenntartás néhol kisebb vagy nagyobb sugarú körben. Divatos szavak, szó se róla! Nem említi viszont a túltermelési válságokat, a rendszerbe épített munkanélküliséget, a szükségletet deformáló manipulációkat és a szabadverseny hiányát. Vagy a profitra törekvés következményeit a környezetszennyezésben, a nép lebutításában, a fogyasztás elembertelenedésében, a pazarlást és a térségek egyenlőtlen fejlődését. A kapitalizmus fellegvárában, az Egyesült Államokban egyre több mozgalom fogadja el alaptézisként, hogy sajnos az emberi élet legfontosabb területein nem működik a nyereségorientáltság. Nem lehet jobb gyógyszert adni annak, aki többet fizet, nem szabad egy gyermek oktatását elhanyagolni, mert szüleinek nincsen pénze, nem mérgezhető a város folyója azért, mert költséghatékonyabb belevezetni az ipari szennyvizet. Ott nem gondolják azt, amit Béndek, hogy felettébb üdvös a közjó szempontjából, ha hagyják a kapitalizmust működni az oktatásban, az egészségügyben, a honvédelemben, a környezetvédelemben stb. De Szomáliában sem hiszik, pedig ott is kapitalizmus van, meg még nagyon sok helyen, ahol bizony kíméletlen. És igenis vannak szivarozó kövér tőkések, sőt, egyre nagyobb pénzzel, mert a jövedelemelő a kapitalizmusban nyílik, és nem zár. És az, hogy sok kisember részvényben tartja megtakarítását, nem azt jelenti, hogy ők irányítják a tőke útját, hanem azt, hogy még több allokációt bocsátanak a kizsákmányolók rendelkezésére, amivel azok természetesen vissza is élnek, és rendszeres időközönként döntik be ezeket a megtakarításokat, hogy utána az áldozatok adóforintjaiból ők regenerálódjanak. Merthogy a kizsákmányolás formái is megújultak (franchise, szerzői díj, jutalék, végkielégítés, EU-támogatás, közbeszerzés stb.), és a kapitalizmus nem csak koordinációról, beszállítóról, vevőkről, dolgozókról, pillanatnyi döntésekről szól, mint az az egyéni vállalkozó szemszögéből látható.